Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka

1

Eina nuo 1919 m. Nr. 12/13 /1258/9/

KARYS

LIETUVIŲ KARIŲ LAIKRAŠTIS

Weimar, 1945. m. kovo 29d.

Vyr. redaktorius kpt. S. Urbonas; sis. red. kpt. Ilr. Ausrotas; redak. nariai-liet. karo korespondenai. Red. adr. (13) Weimar Lit. Soldatenzeitung „KARYS"

LINKSMA DIENA MUMS NUŠVITO,
VISI TROŠKOM DŽIAUGSMO ŠITO:
KĖLĖS KRISTUS, MIRTIS KRITO.
ALELIUJA,
ALELIUJA,
ALELIUJA!

Mūsų brangius karius ir mielusius tautiečius nuoširdžiai sveikiname Kristaus Prisikėlimo Šventėje. Aleluja!

PRISIKĖLIMO ŠVENTĖ

Velykos, Velykos, kas jūsų nelaukia
Kaip vaikas margai išdažyto kiaušinio.
Maironis

Nepaprastomis sąlygomis gyvendami, sulaukėme šios ne eilinės ir mūsų sielai didžiai brangios šventės. Tai yra simbolinė šventė. Ji reiškia gyvybės triumfą, visos gamtos atbudimą iš letargo miego, blogio nugalėjimą ir gėrio viešpatavimą.

Mums, kariams, šios Velykos yra ypatingos. Tai yra pirmoji Prisikėlimo šventė, kurią mes švenčiame be Tėvynės, karo audros išblaškyti po visą pasaulį. Vieni mūsų dar ir dabar, lygiai kaip prieš trejus metus, kantriai ir atkakliai kovoja drauge su vokiečių kariais prieš bolševikinę tironiją, neleisdami jai įsiveržti į Europos vidurį. Kiti, būdami užnugaryje, dirba lygiai svarbius gynybai darbus, kaip ir mūsų broliai apkasuose. Dar kiti, aukodamiesi dėl Lietuvos gražesnės ateities, šuvo Rytuose, kad šiūkę gyvi būtų laimingesni pokariniame gyvenime. Deja, gausiausia mūsų tautos dalis — ūkininkai, daugumoje liko Tėvynėje prie savosios žemės. Nepabūgę bolševikinės vergijos, jie drįso likti savose sodybose, kurias saugo nuo užgrobikų visomis galimomis priemonėmis.

Ne visi vienodai ir ne su tomis pačiomis mintimis mes sutinkame Velykas, kaip ne visų mūsų vienodas likimas ir laimė, lydėjusi mus [illegible] manydami, kad mūsų karių ir šeivių, laikinai netekusių brangiųjų Tėvynės laukų bei mėlynųjų dangaus aukštybių, didžiausias troškimas ir lūkestis, galimai greičiau sugrįžti ten, kur liko mūsų artimieji, mūsų sodai, upės ir girios...

Taip pat tikime, kad mūsų tėvų, brolių, seserų ir kitų artimųjų taip pat yra ir bus vienintelis lūkestis — galimai greičiau pamatyti savuosius, nuo kurių jie buvo atskirti kada bolševizmo banga praėjusiais metais vėl užliejo mūsų žaliuojantį kraštą, atnešdama nevilties ir nusiminimą. Tam, kad mes, visa mūsų tauta, galėtume, kaip viena šeima, susirinkti į Lietuvą, iš įvairių Europos vietų, sekančių Velykų švęsti ir giedoti pergalingą Aleliują... yra reikalinga viena būtina sąlyga: visiškas bolševizmo pašalinimas, nes tik jam išnykus nuo žemės paviršiaus, visa žmonija galės laisvai atsikvėpti ir pajusti tikrą Velykų Šventę — Prisikėlimo nuotaiką.

Minėdami šią Didžiąją Atgimimo Šventę, mes tvirtai tikime, kad dar šiais metais išsipildys mūsų svajonės, kurias mes taip nuoširdžiai puoselėjame: pamatyti savuosius laukus, vira tikrove. Mes nenorime tikėti, kad Dievybė, kuri yra didingesnė už visas žemiškas jėgas leistų įsiviešpatauti žemėje tai visų didžiausiai blogybei — bolševizmui. Mes tvirčiausiai tikime, kad po šios didžiosios žmonijos tragedijos ir bandymo laikotarpio, Aukščiausias apšvies visų valdovų protus ir artimo meilės jausmais nuskaidrins žmonių širdis, sujungdamas visą likusią žmoniją vienon krikščioniškojo pasaulio šeimon. Dar niekuomet mūsų žemės gyvavimo epochoje nebuvo tokio atsitikimo, kad įsiviešpatavęs blogis ir netiesa amžinai liktų ir valdytų žmones, nuodydamas sielas, protus meilę, apgaule ir niekšybėmis, o tuos, kurių dvasios neįstengia pavergti, žudytų milijonais, kaip per dvidešimt aštuonerius metus vykdė ir tebevykdo bolševizmas. Jo nusikaltimų turėt perpildyta ir, gal būt, greitai Aukščiausioji Teisingumo ranka tars savo lemtingą žodį, prie kurio paruošimo mes visi kariai, čia dirbdami ir kovodami, aktyviai prisidedame.

Švęsdami šias Velykas, mes negalime sėdėti prie mūsų papročiais susistovėjusio, turtingai paruošto ir išpuošto velyknio stalo. Jeigu kuris mūsų turėsime galimybę užeiti į artimiausią bažnyčią, tai grįžtančios po Rezurekcijos mus nesutiks mūsų tėvai, žmonos ir jau sukilę vaikučiai. Daugumas mūsų tik savo mintimis skrisime pas savuosius, linkėdami pergyventi šį sunkiausią metą, kurį išgyvena karo iškankinta žmonija.

Tikime, kad Kristus, Kuris nugalėjo Mirtį, padės ir mums nugalėti visus sunkumus, atitolins tas nelaimes ir pavojus, kurie gręsia mums kasdieną. Po Velykų švenčių, kurios turi sustiprinti mūsų dvasią ir kurios mums visiems turi byloti apie mūsų Tėvynės būsimą prisikėlimą, dirbkime ir kovokime ir visados jauskimės tikrai iais savojo krašto ateities kūrėjais ir gynėjais. Tokiais būdami, ateinančiu metų Prisikėlimo šventę švęsime savame krašte, savose bažnyčiose, giedodami džiaugsmingą Aleliuja!..

Kpt. B. Ausrotas

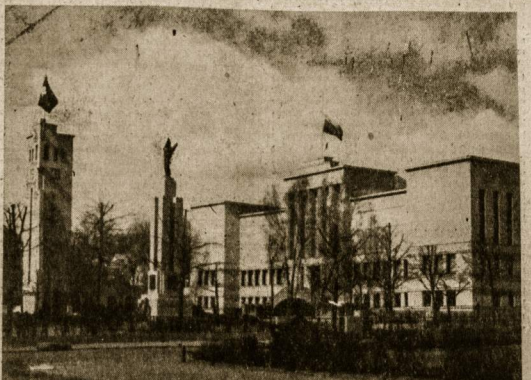

Karo Muziejaus rūmai Kaune

JAUNIMO GIESMĖ

Užtrauksme naują giesmę, broliai,
Kurią jaunimas tesupras!
Ne taip giedosme, kaip lig šiolai:
Kitas mąstysime dūmas.

Aušra naujos gadynės tekas
Nušvis ir saulės spinduliai;
Juk nujautimas širdžiai sneka
Taip aiškiai, linksmai ir saldžiai.

Numesk, tėvyne, rūbą seną,
Kurį užvilko svetimi!
Jį meilės kerštas tekūrena
Tėvynės meilės ugnimi!

Į darbą, vyrai! Šalį jauną
Prižadins meilės rytmetys;
Gaivybė meilės viską griauna:
Žiemos ledus ji sutirpys.

Ranka mus spaudžia geležinė,
Krūtinę apkala ledais:
Uždekim meile sau krūtinę!
Į kovą stokim milžiniais!

Tas ne lietuvis, kurs Tėvynę
Bailiai, kaip kūdikis, apleis;
Kursai pamins, ką bočiai gynė
Per amžius milžinų kelias.

Tas ne lietuvis, kurs jos būdo,
Jos žemės dainų nemylės;
Neverks, kad patys sūnūs žudo,
Kas verta meilės ir garbės.

Tas ne lietuvis, kurs dar bijo
Atsižadėt sapnų nakties,
Kurs bėgs nuo žygių, kalavijo,
Kursai didžiais darbais nešvies.

Į darbą, broliai, vyrs į vyrą,
Šarvuoti mokslu atkakliu!
Paimsme ariklą, knygą, lyrą
Ir eisme Lietuvos keliu!

Drąsiai, aukštai
Iškilk balsai:
Išauš kita gadynė!
Užgims darbai,
Nušvis laikai,
Atgims jauna tėvynė.

MAIRONIS

Apie gyvenimą, pavasarį, jūrą...

Aušta pavasaris. Saulė budina. Pakylame visi, neįprasto judrumo pavelkti. Budime ir su didesne viltimi žiūrime į ateitį.

Vėl savo akimis matome didingą, kasmet pasikartojančią gamtos paslaptį. Matome, kaip, tarytum, burtininko paliepti, skleidžiasi medžių lapai ir žiedai, šnara žolė, miškuose aidi tūkstančiai įvairiausių paukščių balsų. Sniegas, nešęs mirtį, ledas, reiškęs sustingimą, speigas, naikinęs visa kas gyva, — pasitraukė, dingo, užleisdami vietą judriai žalumai, atkutusiai žvaliai gyybei, nerūpestingam džiaugsmo kryksėtavimui... O saulė, kaip močiutė, tolydžio eina savo keliu, visus aplankydama, visus paguodama, visus sveikindama. Bet mąstančio žmogaus sieloje šiuo metu, šalia džiaugsmo, kyla ir kažkokos tylus ilgesys. Visi mes žinome, kad pasibaigs pavasario burtai, subrandins žemė vaisių, grįš vėl rudens vėsuma, o po jos — žiemos šalčiai ir speigai. Ir tai kelia mums rūpesčio, ypač mums, kurie turi taip mažai džiaugsmo, kurie jau kelintus metus mato pavasario ir vasaros puošnybes tik prabėgom, būdami apkasuose ir bunkeriuose, nes negi gamtos paslaptimis būna laiko grožėtis, kai baisusis žmonijos priešas kiekviena akimirka nuodija pavasario džiaugsmus...

„Saulė leidos, buvo kova, kraujo daug tekėjo.
Mylimasis _____ galvą ten padėjo..."

Kukliai, bet kaip šiurpiai dainuoja mūsų žmonės tai, kas taip dažna žmonių gyvenime. Gamtos grožybių apsupti, mes kaujamės. Kovojame dėl šviesesnės tautos ateities. Taip reikia, nes jeigu mes, kurie giname Laisvės pavasarį, nekovotume, argi neužgniaužtų jo liaunos gyvybės visa naikinantis Rytų Kruvinas Maras?

Šios kovos metu neskamba mūsų būryje svajingos dainos apie pavasario grožybes, mes dažnai užmirštame net savo asmeniškę gyvenimą. Kiek valios ir pasiaukojimo reikia, kad tą naštą nuneštume iki galo. Tik po pergalės mūsų laukia poilsis.

Gamtoje, taip pat kaip ir žmonijos gyvenime, amžinai kovoja du pradai. Tai Šviesos kova su Tamsa, Dienos su Naktimi, Gėrio su Piktu, Gyvybės su Mirtimi...

Pavasaris yra mirties nugalėtojas.

Pavasaris — visapusis gamtos ir žmogaus atbudimas.

Gamtoj pavasaris — kasmet, gyvenime — tik kartą.

Žmogus gyvenime tarytum laivas jūroje — niekuomet nežinai, kada atūš audra ir nunešt tave, tolyn nuo gimtojo Kranto... Ir šiandie mes esame toli nuo tėvynės, išgyvenę daug audrų ir pavojų. Kai kas, gal būt, jau buvo nusiminęs. Kai ką jau priglaudė gudi Naktis. Bet likusieji turime atgimti pavasario galios pavelkti, nes po nakties išaušta skaistus rytas, po žiemos speigų — žydi gėlės, o po didžiausios audros jūra būna lygi kaip stiklas...

Mes matėme nuostabaus žydrumo melsvus jūros plotus, kuriuos raižė baltos, kaip drugeliai, ir šmaikščios, kaip strėlės, eldijos, bet kuriuose taip pat plūduriavo ir galingai skrodė bangas sunkieji karo laivai.

Mes matėme, kaip grižsdavo žvejys su dideliu ar menku grobiu, kaip jis nedrąsiai, tarytum atpratęs, žengdavo krantu, kuri mes laikėme sava žeme, kaip jis nerimdavo pamie ir tolydis kas vakarą taisydavo laivą ir vasą, [illegible] davo į jūrą. Kas vėjo!? kas masmo!? Jūra.

Jūra! Ji šimtavidė ir šimtajėgė, palenkė savęsp žmogaus valią ir meilę ir pati, būdama karaliene, kaip vergė, numetė jam po kojų turtus ir grožį. Ji, kaip valdovė, — didi, skaisti ir graži ir, kaip mylima,— artima, miela, sava. Ir tūkstančius kartų mes ją laiminom ir tūkstančius kartų keikėm dėl išplėštų gyvybių, dėl žuvusių draugų, artimųjų.

Ar nestovėjome mes, kaip tas pasirvžes žvejys, prieš Gyvenimo Jūrą, ar nesigrožėjome naujos aušros saulėteku, su bajme žvelgdami į tolimą Nežinią? Ar nelietė mūsų nugaros šiurpas, ir ar mes kartais nesijautėm kaip vaikai, palikti pavojams?

Ar neramino tada mūsų kurio nors bičiuliło, drąsiai žengusio pirmyn, pavyzdys, ir ar neatrodė tas bičiulis mums toks pat kilnus, drąsus ir mielas, kaip jūrininkas audros metu?

Ir dabar, kai mums grės pavojus, žinokime, kad ne vieni esame g y v e n i m o j ū r o j e. Niekur nėra tokių gerų draugų, kaip jūrojė! Jie užgirs tave — skubės, padės...

Ir kai ateis liūdesio valanda, žinokime, niekur nerasime tiek gerovės, kaip g y v e n i m o j ū r o j e. Čia išnyks pavasario žvelnaus vėjelio ar rūsčių rudens audrų blaškomi mūsų kasdieniški jausmai, ir mes atgimsime, kaip tas baltas paukštis, lydis Likimo Laivą, ištisomis savaitėmis nematydamas kranto...

Ir kai džiaugsimės ir svajosime— atsiminkime, kad daug skausmo slypi toje žydrioj mėlynoje stichijoje, kurią mes vadiname jūra, bet kuri gali būti mūsų pradžia ir pabaiga, nes ir mes patys juk blaškomės ir slaučiame, kaip jūrų bangos, klykiame kaip žuvėdros saulėleidy, ir supamės, kaip uzburtieji laivai nakties tamsumoje, ieškodami Švyturio savo laimės kelyje...

Ir kai mes žiūrėsime į švyturį, žinokime, jog jis dėl to švyti, kad jame sukaupta m e i l ė ir g y v y b ė tų drąsuolių, kurie neklausė ar kelias pavojingas, bet veržėsi pirmyn. Jų sielų stiprybė ir grožis švyti iš gyvenimo jūros švyturių.

Tegu tad ir m ū s ų s i e l o s spindi gyvenimo jūrojį, tekaupia jos savyje visa, kas kilnu, didinga ir gera, tešviečia jos šios žemės keleiviams ir džiugina. ir ramina, ir masina.

Jūra! Ji tenai, kur mielas mūsų Tėvynės gintaro krantas. Ji tenai. Ji — čia pat. Ji — visur. Ji, atrodo, kartais pikta, neapčiuopiama bailiams ir viliojanti grožybė drąsiems ir pasiryžusiems. Juk ir gyvenimas kaip jūra, ir mielė, kaip jūra, ir mes patys, kaip laivai tarp retų švyturių.

J. N-as

SENOVES LIETUVIŲ TIKEJIMAS

Aleliuja!

I. LIETUVIŲ PAGONYBĖS CHARAKTERIS PAGAL SENUOSIUS ŠALTINIUS

Atvaizduoti žmogaus dvasios pasaulį apskritai yra nelengvas dalykas. Juo sunkiau tai padaryti, kai kalbama apie laikus prieš 600-700 metų. Vidurinių amžių krikščioniškosios Europos kronistai į pagonybę žiūrėjo kaip į „velnio karalystės padarą". Todėl „Dievo karalystės" vaikai laikė, žinoma, pareiga kovoti bet kokiomis priemonėmis pagonybę. Tokia kovos ideologija prieš pagonybę yra aiškiai išdėstyta pas pirmąjį Prūsų kronistą Petrą Dusburgą, o jos pradai jau aptinkami Eilituotoje Livonijos kronikoje 13 amžiuje.

Visai suprantama, kodėl Adomas Brmenietis apie Sambijos prūsus (apie 1075 m.) pasakė, jog jie esą „geriausi žmonės", ir daug būtų galima girtina pasakyti apie jų paročius, jei tik jie išpažintų Kristų. Tad koks buvo senasis mūsų protėvių tikėjimas, nė viena kronika iš esmės plačiai neužrašė. Skurdžios ir labai atsitiktinės kronistų pastabos ar labai mažomis žinutimis prasideda tik nuo 13-tojo amžiaus. Iš tų žinių žinelių galima sulipdyti šiokią tokią mozaiką, kuri padeda nujausti senojo lietuvių kulto esmę, bet ne jį galutinai atpažinti.

Šiai koks nors Livonijos kronistas Henrikas, vadinamas Latvis (apie 1228 m.), vyrų su 50 lietuvių mirtimi užrašė savo kroniko, jog ir šių žmonos nusižudžiusios, nes „nuostabu — jos tiki su jais greitai einame gyvenime gyvensiančios". Tai yra ankstyviausia autentiška žinia apie tikėjimą ir pomirtinį gyvenimą, kurią jau plačiai po 100 metų (1328 m.) pasiškino minėtas Petras Dusburgas atskiame savo kronikos skyriuje apie prūsų pagonybę, tikėjimą ir paročius. „Tikėdami į kūno prisikėlimą", rašo jis, — „prūsai samprotavo, jog kiekvienas, ar kilnus ar prasčiokas, turtingas ar vargšas, galingas ar menkas, koks buvo šiame gyvenime, toks likstąs ir būsimėme. Iš to sekė, kad ne mirusiaisiais kilniaisiais kartu ginklai, arkliai, vergai ir tarnaitės, rūbai, medžioklės šunys, plėšrieji paukščiai (sakalai) ir viskas, kas prie karo priklausė, buvo sudeginama. O su tais prasčiokais būdavo deginama viskas, kas prie jų pareigų priklausė".

Stai turime apie mirusiųjų dėginimą istorikų-ių laikų pradžioje jau, galima sakyti, autentišką žinią, kurią vėliau patvirtina faktai. Didieji Lietuvos kunigaikščiai irgi būdavo sudeginami pagyvendinti, Livonijos ordino magistro kapelionas Hermanas de Warteberge savo kronikoj pasakoja apie 1377 m., kaip Algirdas, vyriausias Lietuvos karžius, buvęs iškilimingai sudegintas tarp (vairių daiktų pagonių paročių, net su 18 žirgų. Panašiai aprašo Vygandas Marburgietis Kestučio sudeginimą (1382 m.), su jo arkliais-rūbais, ginklais, medžioklės šunimis ir pakinkiais. Šituo klausimu, pagaliau, daug medžiagos duoda archeologinės iškasenos.

Kitos istoriškos versmės vėl atskirai išskiria kitą lietuvių pagonybės bruožą, būtent, sumini tam tikrą skaičių jų dievybių vardų. 13 amžiaus gale pietų Rusijos Volynijos Ipatijaus kronika, duodanti nemažai žinių apie Mindaugą, su visku Globos [illegible] Mėgas tačiau nusiunte pasiun irus pas Popežių ir apsikrikštijo, bet jo krikstas buvo apgaunėgas; jis juk slapta ankdavo savo dievams".

Verčiant ir kompiliuojant graikišką syriečio Malalos Pasaulio kroniką (1262 m.), buvo paminta viena kompiliacija ir Guduose. Joje cerkvine kalba yra įterptas apie lietuvių lavonų deginimą. Ten piktinamasi, kad lietuviai, jotvingiai, prūsai ir kitt jų kaimynai tebedegina lovonus.

Krikščionys pagonybę ilgai žiūrėdavo net kaip tam tikros charakteris reiškėsi tik savotiškais paročiais. Dar, pvz., 1737 m. Žemaičių vyskupas Juozapas Mykolas Karpis savo ganytojiškame laiške kunigams aiškiais pagonybės ženklais laikė Joninių laužus, po Velykų švenčiais (antra ir trečią dieną) vienas kito vandeniu apliejimus, kai grįštama iš lauko, ketvirtos dienos šventimą ir t. t. Tuose dalykuose, kurie priklausė prie lietuvių pavasarinių ar vasaros paročių, tikrą pagonybę vargu buvo galima įžiūrėti.

Varmijos vyskupas savo 1418 m. pranešime popiežiui rašo, kad gyventojai tarnauja demonams, garbina „patollum, Natrimpe ir kitus begėdiškus fantasmatus". Dauginis šaltinių, kurinose būtų minimi prūsų dievų vardai iki ordino viešpatavimo pabaigos (1525 m.) nėra pasisekę užtikti. Juk ir pats Dusburgas, iš kurio kronikos apie prūsų kultūrą imamos pagrindinės žinios, taip išsireiškia: „Ir kadangi (prūsai) taip Dievo nepažino, tad atsitiko, kad per klaidą viso sutvėrimą Dievo vietoje garbino, būtent, saulę, mėnulį ir žvaigždes, perkūną, paukščius, net keturkojus iki rupūžės. Taip pat turėjo jie šventų miškų, laukų ir vandenų. Juose neišdrįso medžių kirsti, žemės dirbti ar žuvų gaudyti".

Dusburgas iš žinomojo didžiojo Lietuvos kronikoje (Historia Polonica), aprašydamas keturis skirtingus lietuvių kulto objektus (gnies) įdvasinimą, tam tikruose medžiuose ir miškeliuose dievybių lokalizavimą, žalčių gerbimą ir mirusių vėlių kultą ieško lygiagrečių su romėnais.

Su iš Lenkijos atneštos katalikybės vidinius turinius liesdis daugel kur ilgai visai nebuvo supažindinta. Pasitenkinta tik paroždžius jai išorines bažnytines formas. Tad žmonės savo kasdieninio gyvenimo mažuose ir dideliuose reikaluose kreipdavosi slapta ne į sau nesuprantamą krikščionių Dievą, bet į savo kulto būtybes.

Apie tai, kad ano mėto lietuviai (16—17 amž.) dar gyvenę pagonybėje, žino tr svetimi ir lietuvių dvasininkai. Brangintinos yra žinios lietuviškuose Mažvydo, Daukšos ir anonimiško Ledesmos vertėjo katekizmuose, Wolfenbuettelio lietuviškajame Evangelijų „Išguldyme", Brettkino Postiloje.

Reikia skirti dvi lietuvių tikėjimo fazes: senąją lietuvių ir naująjį tikėjimą (eptyliai 1500 ar nuo Jėzuitų atvykimo 16-tojo amž. antroje pusėje), kuris nebuvo pirmykštė pagonybė. Įdomu pažymėti čia, kad jau S. Daukantas savo Būde aiškiai pripažino lietuvių tikybos kitimą (124 p.), laiko bėgyje nauju formų atsiradimą (138 p.). Tačiau šitoji reikšminga mėsų istoriko mintis vėliau buvo pamiršta.

II. ATSKIROS LIETUVIŲ KULTO SRITYS

Reikia čia dar paminėti pas Enejų Silvijų Piccolominį surašytas žemaičių apaštalo Jeronimo Pragiečio žinias iš 15-tojo a. pradžios. Jis pirmasis pasakoja apie Kaukėnų šventyklą, kurioje vieną mėnesį žiminkinas laikęs žaitį grįčios kerčioje ant šieno. Ten jam būdavo dedama nakties ir dienos, nes tokie žaitai turėjo būti „dvasiškai gyvi". Kitur buvusi įdvasinama ugnis, kurią dvasininkai saugoję, kad neužgestų. Bekeliaudamas Žemaičiuose, Jeronimas aptikęs gerbiančius saulę ir tam tikromis apeigomis gerbiamą reto didumo geležinį kūjį. Dvasininkai misininkui paaiškinę, jog daug mėnesių saulės nebuvę matyti, nes ją galingas karalius buvęs uždėręs tvirtovės bokšte. Tada Žodiako ženklai padėję saulei, su dideliu kūju jie sugriovę bokštą ir saulę grąžinę žmonėms. Todėl tas įrankis, kurio pagalba ji išėjo į šviesą, užsitarnaująs tas pagarbos. Jeronimas dar surado gyventojų, kurie garbinę dvasioms skirtus miškus. Juo aukštesni medžiai, juo didesnėje pagarbo je būdavo laikomi. Miško viduryje augęs ąžuolas buvęs galingojo dievo (t. y. dievybės) buveinė.

Sitaip Jeronimas Pragiečis, pats buvęs liudininkas, tarp žemaičių gyventojų pagoniškų paročių minė saulės, žaitų, ugnies ir miškų kultus, kurie vėliau vienu ar kitu būdu dar žmonėse ilgai buvo žinomi. Ypač trys paskutinieji lietuvių dėmesio ir jų pagarbos bei įdvasinimo objektai aptinkami dar 16-jo — 17-jo a. šaltiniuose. Kad žaitai, pvz., dar ilgai buvo gerbiami ir namie laikomi, parodo ne tik vėlesni šaltiniai (Dlugošas, Gnagninį), bet ir gana vėlyvos versmės iš mūsų tautosakos, kurią J. Elisonas, nurodydamas ir kai kuriuos mitologinius šaltinius, yra surinkęs.

Bet prie tokių šaltinių, kurie apibūdina lietuvių senąjį tikėjimą, reikia priskaityti žinomojo lenkų kronisto Jono Dlugošo (1415-80 m.) plačius aprašymus, kurinose kelias atvejais patiekiama žinių atskirai apie Aukštaičių ir vėliau apie Žemaičių gyventojų tikybą. Pirmiausia Dlugošas pabrėžia ugnį. Ji buvusi laikoma amžina ir nuolat dvasininkų kurstoma bei prižiūrima.

Dlugošas mini medžių kultų ir šventus miškus, kurioose nei medžiai, nei žvėrys neliečiami. Tokį miską geležimi paliesti baisu ir nuodėmingą. Kronistas pirmasis iškelia žmonių samprotavimus, jog jei kas žengdavo į tokį miską, būdavo dvasių smaugiamas arba už bausmę netekdavo akies, išsiuskdavo sąnarį, ranką, kojų.

Kronistas, kaip ir Jeronimas Pragiečis, aiškiai pabrėžia gerbimą gyvačių bei žalčių. Pagaliau Dlugošas mini visai naują dalyką, būtent vėlių garbinimą ir joms dedamas aukas. Lavonai buvę deginami drauge su arkliu, laužčiu, karve, balnu, kamanomis, ginklais, drabužiais, diržu, šiedu, brangiais indais ir kitais daiktais, nesigailint nei auksso, nei sidabro. Tai patvirtina eilė kitų šaltinių, kaip ir kronisto teigimą, kad po karo būdavo sudeginamas viena iš žymesnių belaisvių. Įdomi yra to pastaba, padedanti išaiškinti akiviečių paskirtį, jog tam tikroose vietose, mėtikkai užkuose, būdavę židiniai (ugniaviečės), paskiratyti kaimais, šeimomis bei namais. Tuose židiniuose lavonai su viskuo būdavo sudeginami.

Be šitų keturių kultų Dlugošas mini dar iki tol niekieno neužfiksuotų įdomių dalykų, būtent, jis kalba apie rudenis — spalio mėnesio pradžios šventes, tuose mėtikluose, derių nėnimus, atliekamas aukas. Tuose šventes gyventojai ateidavo su šeimom. Aukojant jaučius ir avinus, tris dienas buvę puotaujama ir geriama, šokama ir žaidžiama.

Aprašydamas žemaičių kriktą 1413 m., Dlugošas dar kalba apie religinius to krašto paročius visai panašiai kaip Aukštaičių krikšto proga (1387 m.). Taigi, šitas kronistas po Jeronimo Pragiečio yra antrasis, kuris atskirai rašo apie žemaičių tikėjimą, tuo išskirdamas Aukštaičių ir Žemaičių gyventojų kultus. Bet iš tiesų tai, kas parašyta apie žemaičius, maža kuo skiriasi nuo aukštaičių kalbėtų duomenų. Kartojant tą pačias kulto rūšis, jos tik plačiau pailiustruotos.

III. KAI KURIOS ĮSVADOS APIE LIETUVIŲ PAGONYBĘ

Kokias išvadas galima pasidaryti apie to senojo lietuvių kulto pobūdį iš pirmųjų (13-jo — 15-jo a.) šaltinių? Jie mini daugelį bendrų dalykų, bet kiekvienas šaltinis pasako ir ką nors naujo. Ipato metraštis ir Malalos kompiliatoriaus kronika, pvz., mini dievų vardus, kurių nė vienos nebėžino, palyginti platūs, Jeronimo Pragiečio ir ypač Dlugošo aprašymai. Paskutiniojo kronika, lygiai kaip ir Eilituotoji Livonijos kronika, žino tik Perkūno vardą. Bet užtat Dlugošas ir Jeronimas taip pat mini naujų dalykų, kurių nežino pirmieji dėl šaltinial, pvz., žalčių kulta, kuris neabejotinai stipriai pasireiškė ir todėl vėliau turi daug pėdsakų raštuose. Jeronimas, be to, žino daugiau kūno kultą (kūno kultą), kuris čitoje formoj niekur daugiau nebeužtinkamas. O Dlugošas pirmasis aprašo vėlių maitinimus, rudens šventes ir mini dvasininką Žnič arba Žinč.

Čia minėti šaltiniai vienas kitą papildo, nors daugumas jų parašyti kitoje vietoje, skirtingu laiku ir vienas kitu nesinaudodami. Ką apskritai aptie baltų gamtos įdvasinimą patiekė patys senieji šaltiniai (pop. Inocentas III savo bulėje, Oliveras Scholasticus savo kronikoje, Dusburgas savo metraštyje), vis minėdami medžių, vandenų, laukų, kalnų, gyvulių, paukščių ir dangaus kūnų garbinimą, kiti šaltiniai konkrečiau patvirtina.

Verta atkreipti dėmesį, kad visi čia iškaičiuotieji senojo laikotarpio šaltiniai mini neišleisinius medžius ir šventus miškus. Matyti, atskirų medžių ir miškų laikymas neliečiamais, jų įdvasinimas ar garbinimas, krikščionims ypač krito į akis. O pirmoje eilėje krikščionys fiksavo tai, kas labiausiai nuo pasaulėžiūros skyrėsi.

Nesunku tačiau pastebėti, kad lietuvių senasis tikėjimas nebuvo koks naivus gamtos idealizavimas, primityvus jos garbinimas ar pervertavimas krikščionišku prasme. Tas gamtos kultas nebuvo taip pat koks nors grubus fetišizmas. Bet ją reiškėsi atskirų gamtos objektų ir jos reiškinių įdvasinimu, animizmu, savotiškai suprastu panteizmu. Ir medžiai ir kiti daiktai buvę garbiami ne dėl savo kokių nors gerų ypatybių, tuo tarpu skirtoms ypatinėms reiškmėms todėl, kad jie buvo tarpininkai, kur sėdėjo dvasios, kur „gyveno" dievybės.

Čiūnas lietuvių tikėjimo bruožas yra bendras ne tik visiems baltams-asčiams; jis turi daug bendro ir su slavų pagoniškąja religija.

Senasis lietuvių tikėjimas yra todėl ne kas kita, kaip dvasių tikyba. Vadinasi, krikščionių kronistų posakiai, kad Lietuvos pagonys garbinę gamtą ir jos atskirus objektus, įgauna naujos prasmės. Rašydami apie negyvos ar gyvos materijos „garbinimą", kronistai galvojo krikščionių sąvokomis. Bet pagonys tokio garbinimo" krikščioniška prasme nepažino. Jie gamtą įdvasino, jos privengė, jietikėjo, kad ji laimę ar nelaimę nešanti.

Teisybės VARDAI

Anais senais laikais šimto bažnyčių mieste gyveno didelis karalius. Jis valdė plačią žalį. ir kitos šalys vien jo vardą išgirdusios suvirpėdavo.

To paties miesto vienoj palėpėj gyveno mažas nelaimingas žmogelis. Jis nuo ryto ligi vakaro žiūrėjo pro kreivą pastogės langelį i miestio bokštus, i žemai gatve vaikščiojančius puošnius ponus ir keikė laimę, kad jam pačiažtėjo vieno to, ko kitiems su kaupu pabėrė. Ir su syvim jam atėjo i galvą minties: gera, kad karaliaus taip bijoma, bet negera, kad mažai jis tegarbinamas. Ir nelaimingas žmogelis pradėjo daug ir plačiai kalbėti apie karaliaus geruma ir didelę teisybę. Jis kalbėjo gatvėse ir didelėse aikštėse. Žmonės galvojo jį karaliaus siusta esant, ir su baimės pilna kantrybe klausė jo kalbų. Taip jis netrukus pagarsėjo visam miestebe. Sužinojo ir karalius. Vieną dieną jis liepė pašaukti i rūmus jį ir paklausė:

— Pasakyk, kas tau liepė mane garbinti?

— Širdis, Jūsų Malonybe, — atsakė žemai nusilenkdamas žmogelis.

— Širdis? nustebęs paklausė karalius. Jis žinojo, kad visi jo bijo, bet kad kas nors mylėtų... Ne, to jis niekada nelaukė.

— Viešpatie, argi mano akys nemato tų didelių darbų, argi mano ausys negirdi vargų žmoneilų kalbų apie didelę tavo teisybę, tai kaip mano širdir gali ištverti negarbinus tavęs?

— Tavo teisybė. Aš padariau didelių ir teisingų darbų, bet niekas mano nuopelnų neklėlė, lyg viskas būtų savaime padaręs. Tik tu susipratai, ir už tavo didelę širdį aš negalėu paliktti neatsilyginęs.

Ir atsilygino. Jis vargšą nuskurdėlį pakėlė i didžiūnus, pavedė žiūrėti teisybės vienam savo karalystės krašte ir, kad teisingumo kaupas būtų pilnas, dovanojo priedo keletą dvarų.

Džiaugėsi naujasis ponas apžiūrinėdamas savo dvarus, žvalgėsi yo neapmatomus laukų plotus ir negalėjo tikėti, kad viso tai jo, kad karaliaus gerumas gali būti toks begalinis, o ūkvedys ėjo šalia ir su pagarba rodinėjo dvarų ribas.

— O čia kas? — paklausė naujasis ponas, rodydamas į sena šimarginton langinėm trobelę, susigūžusią pro kuprota kriaušę.

— Viskanta, pone. Keistuolis toks, bet mes jau apsipratom su juo.

— Bet jis čia beveik vidury mano laukų. Kaip jis čia atsirado?

Tikrai Viskantos trobelė ir mažas laukelis buvo siauru nuoželiu gilai įsterpęs į dvaro laukus.

— Matai, mielas pone, — ėmė aiškinti ūkvedys, — pirmesnis šito dvaro savininkas, kuris taip negudriai pateko i karaliaus nemalonę ir dabar šventieji dievai bažino, kur jis ką veikia, tas, susigūžusią po kuprota kriaušę, ir gyvena.

— Viskanta, pone. Keistuolis toks, bet mes jau apsipratom su juo.

— Bet jis čia beveik vidury mano laukų. Kaip jis čia atsirado?

Tikrai Viskantos trobelė ir mažas laukelis buvo siauru nuoželiu gilai įsterpęs i dvaro laukus.

— Matai, mielas pone, — ėmė aiškinti ūkvedys, — pirmesnis šito dvaro savininkas, kuris taip negudriai pateko i karaliaus nemalonę ir dabar šventieji dievai bažino, kur jis ką veikia, tas, susigūžusią po kuprota kriaušę, ir gyvena. Visko buvo, pone, ir gerumų ir piktumų, bet supirko didžiulius plotus, bet va šitas užsispyrė neparduoti. Ir ką ponas nedarė, o jis iškentė viską ir pasiliko. Paskum net ir pono širdis atsileido.

Surašė naujasis ponas kaktą ir, valandėlę pažiūrėjęs i aguonom sužydėjusį Viskantos daržiuką, pasakė:

—O mano širdis neatsileis. Čia nuo pradžios ligi galo turi būti vienodai suarta ir užsėta. Varpa prie varpos, supranti, ir viskas mano.

Ir su tais žodžiais ponas numojo ranka taip, kad jo mostas būtų siekęs nuo dvaro ligi pačių tolumoj dunksančių miškų.

Kitą kartą ponas, vaikščiodamas po laukus, pamatė Viskantą beariant ir priėjęs pasakė:

— Sakyk, man, kaip tu čia, lyg varnalėšas koks, įsterpei i mano laukus?

— Lyg ponas nežinai, kad varnalėšas dygsta ten, kur ir jo tėvai dygo, — ramiai atsakė Viskanta ir nesustodamas nuvaręs vagą ligi galo.

— O jeigu aš savo vyrams pasakysiu, kad tą varnalėšą su šaknimis išrautų ir per tvorą išmestų? — piktai juokdamasis pridūrė ponas.

— O ne, pone! Vis kokia šaknelė liks, ir jis vėl veisis, — nusijuokė ir Viskanta.

Ponas susimąstė, o Viskanta dar galutį paarė ir sustojo pailsėti. Aikšį paleido į susigrįžusią daubelę, o pats atsirėmęs į žiobrio rankeną, laužė nuo storos riekės po gabalėlį rupios duonos ir neskubėdamas lyg kiekvieną žando kruštelėjimą apmąstydamas, kramtė.

— Čia tu man nepatogus ir tau pačiam ne rojus juk, — geru balsu vėl pradėjo ponas, kai ponas nuošalius galėtum daug didesni žemės gabalą pasirinkti. Aš šu mielu noru duočiau.

— Labai dėkui, pone. Nereikia, — ramiai kąsnodamas duoną atsakė Viskanta.

— Tai parduok.

— Ne!

— Kvailiuti, aš tiek užmokėsiu, kad dešimteriopai kitur nusipirkši!

— Ne, protingasis pone!

— Asfle, gi tu, — kantrybės nebetekęs sušuko ponas, — ar Gai nori, kad tave i savo dvarą pasodindamė, o pats i tavo lūšną lįsčiau.

— Nenoriu pone!

— Tai ko gi pagaliau tu nori?

— Noriu, kad ponas eitum namo ir be reikalo man galvos nekvaršintum.

Tuos žodžius pasakęs, Viskanta nuėjo atsisvesti arklius.

— Gerai, tada elgetom išeisi! — sušuko išėlęs ponas.

Viskanta atsisuko vidury arimo ir valandėlę žiūrėjo i poną. Paskum pasakė:

— Nebent pasauly teisybės jau nebebūtų.

Ponas visą rudenį ir žiemą ramybės neturėjo: toji raštės tokia mažytė tebuvo, bet visą laiką dilgsėjo ir nesidavė ištraukiama. Pas pati karalių dėl tokio niekučio juk neisi. Ir kai tik pavasaris išausė, paliepė ponas stipriausiam savo kumečiui eiti i Viskantos palaukę ir priarti jo žemės po dešimtį vagų prie pono dirvų.

Viskanta, pamatęs tokią nedorybę darant, nubėgo neleisti, bet kumetis tik pečiais tetraukėlėjo ir užėmė naują vagą prie pono žemės versti, o tas, kai šis mėgino jėga priešintis, kumetis dunksteėjo kumščim i pašonę, kad žmogelis net ant vagos krašto prisėdo ir kvapą teatgavo tada, kai kumetis naują vagą i tą pačią vietą atvarė. Stambios ašaros ritosi Viskantai per veidus ir, lyg pono galybės pabūgusios, slėpėsi rusvuose vargšo šaunose.

Net kumečiui pagailo žmogelio, ir jis prsakė:

— Labai aš čia žinau jūsų reikalus. Man ponas liepė, o aš turiu padaryti, o jei tau mano darbas kliūva, pas poną eik.

Viskanta pakilo ir nuėjo i dvarą, bet rado duris uždarinėtas, tik kažin kas paleido žeigą šunų ir užšuoko jais žmogelį. I viduri laukų šunes vargšą atlydėjo. Jis grįžo apdraskytas, užsidarė trobelė ir žiūrėjo pro langą, kaip jo žemė vaga po vagos virto, glaudėsi prie neužmatomų pono laukų.

Karta, kai iš vieno Viskantos žemės bebuvo like tik tiek, kiek užėmė trobelė ir sena, kuprota, samanom nusamanojusi kriaušė, laukuose pasirodė ponas. Šį sykį jis neatrodė nei piktas, nei geras. Jis ėjo trumpu botagėliu šmikšnodamas ir smagią dainelę svilpaudamas. Netoli kriaušės jį pastiko Viskanta.

— Pone, — sakė jis ir rodė ranką i lygiai suartus ir gražiai užsėtus laukus, — pone, va kų tavo kumečiai man padarė.

— Ką jie padarė? Aš nieko ypatinga nematau, — ramiai paklausė ponas.

— Čia buvo mano žemė, o jie ntėjo ir atėmė iš manęs. Sakė, kad ponas taip paliepęs.

— Hm, — numykė ponas, o paskum su pašaipa pridūrė, — nebent teisybės pasauly nebebūtų. O gal tu klysti, gal ta žemė buvo ne tavo?

— Ne, ji buvo tikrai mano!

— Tavo? Na, na... Kaip gi čia galėtų būti... Argi nėra koklių ežiaženklių? Ar ko? Juk tu gal turi kuo įrodyti, kad žemė tavo? Kokius nors popierius!

— Ne, pone, neturiu nieko. Ta žemė ėjo taip nuo amžių... Tėvas palikdavo sūnui...

— Tai ką gi aš begalėu padaryti, — nusimnusiu balsu kalbėjo ponas. — Aš dabar matau, kad ligi čia mano laukai. Aš čia naujas žmogus. O gal kartinis ir ta tavo troba ant mano žemės stovi?

— O ne, pone! — greitai atsakė Viskanta. Aš galiu šimtus liudininkų atvesti, kurie pasakys, kad čia mano giminė nuo amžių gyveno.

— Taip, tai taip... Bet ar jie parodys kur buigiasi tavo žemė ir kur prasideda manoji?

Tyliu žvilgsniu apmetė Viskanta lauką ir susiminęs atsakė:

— Kad čia taip sulyginta, pone... Aš tai kiekvieną vagelę atskiraiu.

— Taip, taip, — greitai užkirto ponas, — aš matau, kad tu ir ligi paties dvaro sodo atsiskirtum. Kaip, seni, ne gėda svetimo geisti. Ar žinai, kas būtų, jeigu aš karaliui pranešiau? Bet manęs nebijok, aš ne koks. Tegu pasilieka tai tarp mūsų. Verčiau parduok man tą lūšną, aš gerai užmokėsiu.

— Nenoriu pone.

Prieš dvejus metus

Išblyškę ankstyvo pavasario spindulini nedrąsiai krenta ant mirusio miesto. Skliadosi rūkas, o tirpstantis pavasario ledas vos laikosi ant papuosios žemės.

Iš ustingusio ir pusiau sugriauto miesto liekanų kartais iššoka vienas kitas kiškis, arba dusliai perskrodžia ryto tylą ankstyvo patrulio šūgnialai. Iš visų pusių žvelgia karo sunaikinimų siaubas ir mirtis. Senos pilies sienos, kurios senovėje lyg tvirtovė gynė vietinius gyventojus nuo kavarų invazijos, dabar dunkso apgriuvusios ir kerpėmis apsamanojusios. Vienur kitur dar į dangų stiebiasi auksinės cerkvių bonios ir buvusių caro vienuolynų mūrai.

Vakariniame miesto pakraštyje, kiek toliau nuo centro, stovi didelis buv. NKVD kalėjimas. Paskutinių kelių savaičių kautynės sunaikino jo viršų, sugriovė sienas. Sveiki išliko tik kalėjimo rūsiai.

— Nakvynė nekokia, bet, deja, geresnės čia fronte neturime, — sako psk. P., atidarydamas sunkias buv. kalėjimo vienutės duris.

Šios kalėjimo celės naudojamos apnakvinti atvykusius į frontą karius tol, kol jie pasieks pozicijose esančius savo dalinius ir bunkerius.

Ant sutrintų šiaudų ištiesiam palapinę. Mus supa niūrios ir drėgnos mūro sienos. Ų baisi praeitis ir geležinės, girgždančios durys priglaudžia mus Didįjį Penktadienį prieš Velykas... Kristus žengė ant kryžiaus, o mes į kalėjimą... pirmajai nakvynei fronte.

Išauš Didysis Šeštadienis, šiltas, tylus. Mėlynas svetimo krašto dangus primena tėviškę. Šventosios upės pakrantes, sprogstančius katiniukus ir pirmąsias Lietuvos laukų žibuokles. Čia gi jos pas nebeauga. Mes galvojame apie artėjančias šventes, mistiškąsias pamaldas bažnytkaimio bažnyčioj arba ankstų Velykų ryto Prisikėlimą. Deja. Jau ankstyvas priešo artilerijos šaudymas per mūsų galvas į vienas rusiškąsias kapines tamsiu metu ir mano draugo prieššventinę nuotaiką. Jį vpačiai pabloįėja, kada paliekam savo vienutę ir per banguojančius ir kelmynais apaugusius pelkių plotus pasukame tolyn į savo dalinį, esantį už 6—7 km. Žemė linksta po kojomis, purvas, dumblas arba aukšta stepių žolė palydi kiekvieną peršlapusią batų žingsnį. Sokinėdami nuo kupsto ant kupsto kasamės palengva pirmyn. Tolumoje matyti ant vieno, kito žemės šikilimo kukliai išsidėsto kaimeliai. Jie niūrūs, be medžių, be tų mielų lietuviškų darželių prie grįčios. Vienur ar kitur kyšo svirtinis šulinys, pro kaimą vedą kelias be pakelės griovių, paplūdęs pavasario purve, skendi sutirpusio sniego vandenyje. Bakūžės stovi ant aukštų pamatų, kad būtų apsaugotos nuo drėgmės.

Jau penkios valandos, kai mes keliaujame. Nuovargis ir nutirpusios kojos traukia prie žemės. Pakelyje sutinkame didesnes balas, kur ant nutirpusio ledo sniego dar gali traušioj žiemos kautynių liudininkai nukauti ir išbrinkę bolševikai, sudaužytos gurguolės, išmėtyti ir suriūdinę, sudaužyti šautuvai.

— Didįjį Šeštadienį aš kitaip įsivaizdavau, — kalba draugas, stengdamasis nors truputį nukratyti purvu aplipusias kojas.

— Golgota, — atsakau, galvodamas apie savo namus, apie pirmąjį susitikimą su draugais pozicijose.

Tyli draugas. Purvinas ir pasviręs į priekį nuo sunkokos kuprinės, jis žengia pirmyn. Tėvynė girdi mūsų vidinį skausmą, miglota ir nesiaiki ateities lydi sunkų kario kelią.

Pro pavasarėjančius debesis vakaro išlenda saulės spindulial. Kažkur tolumoje gaudžia tylus cerkvės varpo aidas arba paskiri šūviai, atklysta iš čia pat netoliese esančių pirmųjų kovos linijų. Ten kaujasi ir budi mūsų vyrai, pilnai atvykę nagu mes. Jie sulaukė Prisikėlimo fronte.

Slenka laikas, dangus niaukiasi. Temta. Prieš mūsų akis iškyla pirmieji bunkeriai, spygliuotos vielos, apkasai. Velykų naktis apgaubia žemę. Mirtinai išvargusius mus prigiaudžia šaltos, nors drėgni bunkeriai.

— Velykos! Prisikėlimas!...

Skelbia ankstyvos kulkos iš priešo pusės, atkrioja granatų šniokštimas ir patrankų gaudimas. Padange lekia „margučiai" ir krenta ant prisikėlusios žemės.

— Velykos prieš dvejus metus... L. B.

Pavasaris braunasi į BUNKERIUS

Į prietilį mes atvykom rudenį. Tą dieną iš Šviesinės Gabrės nukeliavo bombos išrausė kelią, duobių pajūrėje, ir priešo lėktuvai kiliodytas laivo pabūklo, sudegę kopose. Žvarbus vėjas sklaistė mūsų apsiaustus, o protubos bangų keteros plakėsi į laivų šonus, linguojančius atviroje jūroje. Tų laivų, saugojančių pakrantę ir mus, tos pakrantės ginti usirinkusius, siluetai lėtai kilo ir krito į bangų gerasias. Tai buvo rūškana diena, pirmoji diena prietilityje.

Slinko dienos. Visą vėjuotą, ūkuose skęstantį rudenį pravaikčiojome kopose, pušynuose ir pajūryje. Drėgme persiaunkę vėjai gairino veidus, žvieginančios bombos kurtino klausą ir sunsu žirdgėla paklausė Viskanta.

— Būti gal ir būtų, bet mataj, — čia garbingasis ponas apsižvalgė, lyg norėdamas įsitikinti, ar nieko daugiau nėra, ir tyliai pridūrė: — jis didelėje karaliaus malonėje, todėl ką jis daro, turi būti teisinga. Jeigu mes pasirūpintumėm ir užlinti, tai ašyra paliutumėm kalti... Grįžk, žmogeli, ir susitaikink. Ar aišku?

Taip, Viskantai visiškai pasidarė aišku, kad teisybės ieškoti nebeverta. Jis visiškai nusiminė ir vos bepavikdamas kojas išėjo už durų. O kojos taip gėlė ir širdį nevilties nežmoniškai griaužė, jog už durų radęs suoleli prisėdo, kad nors kojos truputėlį salstelėtų. Čia tuoj atsirado su aukšnėm sagom ponas ir paklausė:

— Ar su svarbiais reikalais?

— Teisybę norėjau rasti, — atsakė žmogelis.

— Teisybę? Rado jis ko ieškotil — ir garsiai nusijuokė.

Viskanta su nustebimu žiūrėjo į smagų saguoto pono veidą ir negalėjo suprasti, ko jis dabar juoku plyšta, o saguotasis dar pridėjo.

— Teisybės? Ar tu nežinai, kad teisybė seniai jau mirė. Numarino ją, žmogeli, numarino, palaidojo, net ir paskambinti užmirė.

Paskė ir garsiai kvatodamasis nuėjo tolyn. Viskanta valandėlę sėdėjo vienas tyloje paskendęs, paskum jo smegenis nuvisėtė kaip žaibas aiski mintis. Jis pakilo ir pasileido į namų pusę. Ir grįžęs jis sužinėjo, kad teisybę palaidotinėjo kelio sutinusių šonų. bet pasako tiesiai į dvarą. Pamatęs pirmą tarną, paskė:

— Pasakyk ponui, kad atėjau savo žemės parduoti.

Tarnas nuėjo, ir netrukus Viskantą pakvietė į gražų kambarį, kuriame jį pasitiko pats ponas. Juodu greit sutarė, ir temstant žmogelis išėjo iš rūmų su šimtu sidabro pinigėlių dulkinoj kišenėj, kaip per tvorą šmetamas su visom šaknim išrautas varnalėšas. Išleisdamas ponas dar pasakė:

— Neskubėk niekur. Darbo ir duonos mano dvare yra. Kurie man buvo geri, aš nė vieno neatstumiu. Kai išbarstyai pinigus, jeigu dar galėsi dirbti, sugrįžk.

Bet Viskanta nieko nebeatsakė. Jis atsuko nugara ir dvarui ir tėviškės lūkstai su kuprota kriaušė ir išėjo į didįjį krašto miestą, pilną aukso ir sidabro, pilną gražių rūmų, ir nuostabių bažnyčių su garsiai skambančiais varpais, — jis išėjo į tą miestą, kuriame pats karalius gyveno.

Ilgos kopstės ant kalno, po kurio koju gulėjo visas miestas, Viskanta valandėlę apstulbo, širdy pajuto baimę, prieš nuostabią žmonės daug saulės ir drungno vėjo. Garuojančios žemės rūkas šliaužia pašeme, skliastosi vėjo užgautas ir bangos, atrodo, ne tokios piktos, kaip tada, rudenį.

Pavasaris prietilityje. Mes vėl stovime pajūrio sargybojo ir vėl matome linguojančias laivus jūroje ir žuvėdrų būrius aplink juos besiskiotančiais. Tiesa, tai dar nėra tikrasis pavasaris. Jis dar tik mėgina įsibrauti į prietilį ir tai, kas dabar vyksta gamtoje, teisinga būtų pavadinti pirmąja rimtesne pavasariškų vėjų ofenzyva prieš žiemos įtvirtinimus pajūrylę. Bet pirmieji pavasario laimėjimai leidžia tikėti, kad ligi Velykų žiema bus priversta sutiptiliuoti ir užleisti vietas pritetilio pozicijas šiam įžūliam įsibrovėliui.

O mes kol kas tvirtai budime savo bunkeriuose ir galime jus patikrinti, kad mūsų priešas jokiomis ofenzyvomis prietilityje nelaimės dauginu teritorijos.

Kurtas, kovo mėn.

J. Karutis

Velykinis nuotykis

„Eik išpažinties bent vieną kartą metuose ir apie Velykas priimk Švenčiausiąjį Sakramentą", — prisiminėme mus trečiąjį Bažnyčios įsakymą, kai po kautynių, gydytojo globojamas, merkė paskutinį kartą akis mūsų kovos draugas Jonas ir prieš mirtį pageidavo kunigo.

Jau praėjo kelerios Velykos, į tiemenį išauo pumpurų lakutės, pasodintos apie bunkerį, o mūs sąžinei neprisirengta duot atsakitomybės. O jau metas buvo pasirengt išpažinčiai, pasimelsti nuoširdžiai prie gražiai papuošto altoriaus, paklausyti kuniga giedant Te Deum laudamus.

Dėl nuodėmių mes per daug nesijaudinome, jos mūsų sąžinės negraužė, juk ir šventasis, kaip sakoma, septynis kartus per dieną nupuola, o ką jau bekalbėti apie nuodėmingąjį kareivį. Ne iš baltųjų kareivio sąžinė, kai jis kovoja, į priešą šaudo, žengia per užimtus kraštus. Ak, ką čia ir bekalbėt. Jaučio odoje visa tai nesurašytum.

Taip maldose ir nuodėmėse diena vijo dieną, o kai Velykinis išsirengė didžiąsai kelionei, mes jau buvome pastatę bunkeri, kuriame įrengėme altorių ir laukėme, kada į mūsų dalinį atvyks karo kapelionas.

Kas rytą puošėme altorių pavasario gėlėmis ir vis kas kartą gražesniais, spalvingesniais žiedais. Diena kita, ir mes susirinkisme į tą šventnamį iškilmingai nusiteikę, apmokėti iki to laiko padarytas gyvenimo klaidų ir nedorybių sąskaitas. Sutikti grįžią vidinės ramybės valandėlę.

Slinko pavasario dienos kovos ženkle. Toli nustumtas priešas rengėsi didėliam priešpuoliui. Dėl patogesnių kovos veiksmų buvo numatyta vietovę, kurioj stovėjo bunkeris laikinai atiduoti priešui. „Bet juk tada mes netekisime savo vietoriaus", — susirūpino Juozas.

Velykas vis dėlto šventėme su karo kapelionu draugėje. Stigo vargonų, nebuvo procesijų ir visos parapijos palydovų, kas mums primintų tėviškę, bet užtekdavo maldoje paskendus vėsimerkti, susikaupti, kai mes vėl mintimis išskiriedavome savo parapijos ir tarytum ten šventdavome Kristaus Prisikėlimo šventę.

Karo kapelionas, pabuvęs mūsų draugėje dvi dienas, aplankė visas kuopas, sustiprino mūsų dvasią ir rengėsi vykti į kitą dalinį. Mūsų vyrai norėjo jį palydėti, bet jis atsisakė. Pasiėmė tik vieną jo tarnyboj. O, dažnai, kai reikėjo jis vykdavo iš dalinio į dalinį per pavojingiausias vietas, ir jo gyvenimas fronte buvo pilnas ivairiausių nuotykių.

Mes kapelionui neprieštaravome ir leidome kelauti taip, kaip jis norėjo, atsieit, vieno pa-

Algimantas Giedrius

PAVASARIS

Daug kartų širdim apdainuotas
Pavasaris žėri laukuose.
Ir vėjo nuglostytas miškas
Alsuoja džiaugsme ir saukse.

O saulė... O žydinčios vyšniosi...
Varnėnas išdykęs sode.
Erinkai jau pievoje žypsos,
Ir gandras — su žmona lizde.

Upelial tarytum pašelo
Tarp pievų, dirvonų, laukų.
Žilvičiai, kaip paskas gėlės,
Lyg auksu nuėrę lapus.

Alyvos, alyvos! Berželiai!
Prigludę prie grįčios senos.
Ir laukiu kažko aš prie kelio
Žinau, tai žaunystės manos...

O kad dar gaučiau piemens aš dūdelę,
Dūdelę iš giuosnio šakos.
Tik ja išsakyčiau, kas širdį man gelia,
Bet žodžiais?! Niekadi Niekados!

Geriau jau su vėjuta ir kviečiais,
Su paukščiais kiajoti laukais.
Bučiuoti aksomą pražydusį
Ir kryktšiaut miškuos su vaikais...

Daug kartų širdim apdainuotas
Pavasari, ir vėl jau tu čia.
Pasauli gali tu pagosoti,
Bet sieloje mano — kančia...

Kazys Mikėnas

— Tada eik į mano dvarą. Darbo ir duonos pas mane netrūksta. Būsi sotus ir rūpesčių neturėsi.

— Ne, ponel Ir aš noriu auginti grūdą ir gyvulį ir jausti, kad jie yra mano... Aš noriu dirbti savo žemę ir užuosti jos kvapą. Nežinau, ar ponas supranti, bet aš noriu...

— Taip, aš žinau, kad tu norėtum mano dvare sėdėti, bet nieko, žmogeli, iš to neišeis. Nė negalvok apie kokias nors žemės.

— Bet, pone, aš teisybės ieškosiu!

— Kaip sau žinais. Teisybės tau nepavydžiu, tik mano žemėmis, seni, tai jau nesigundyk.

Ir vėl nuėjo ponas smagiai švilpaudamas, įmantriu botagėliu pasišmaukštuodamas, o Viskanta pasiliko pagal samanotą kriaušę bestovis. Jis pasijuto apipilėtas ir be duonos kąsnio. Jam suspaudė širdį ir ašaros, tyrusios tiesus mėlėtilpo. Jos ritėsi žemyn, dideliais lašais krito ant sausos žemės ir nyko, palikdamos tik tamsius rutulėlius...

Kitą rytą Viskanta išsirengė į miestą. Užėjo pas vieną teisybės saugotoją ir išpasakojo savo reikalą. Šis pagalvojo, užsirietė ir paskė:

— Matai, tėvai, aš nepatarčiau. Jis turtingas ir mokytas, o ką tu turi ir ką gali. Su juo bestybylinėdamas ir to paties nebeteksi. Verčiau eik ir darykę, kaip jis nori.

Bet Viskanta ne tam į kelionę išsirengė, kad su kuo grįžtų. Jis pasitikėjo į dar didesnės teisybės saugotojo duris. Šis buvo labai malonus, bet, išklausęs senelio skundo, suraukė kaktą ir pasakė:

— Nežinai, seni, ko nori. Juk mūsų valstybė nėra teisingesnio žmogaus už jį. Jį pats karalius apdovanojo. Verčiau prikask liežuvį ir tylėk, nes viso byla gali pasiekti karalių, ir tada tikrai negerai baigsis.

Viskanta nebežinojo kur beeiti. Jis dairėsi po miestą ir pasipasakojo vienam kitam tokiam pat vargšui, kaip ir jis pats. Iš jų sužinojo, kad kitam mieste yra didelis teisybės saugotojas, daug didesnis už tuodu abu, ir dar labai geras. Po kelių dienų vargingo kelio išdėstė ir tam savo reikalą.

— Man taves labai gaila, — pasakė teisingasis ponas, — bet gerian būtum padaręs, nesipykęs su savo kaimynu. Būtum padaręs, kaip jis norėjo...

— Bet aš to negalėjau.

— Suprantu, suprantu, žmogeli, bet būtum gerian padaręs. Kad ir būtum netekęs, ką taip branginai, bet būtum nors sotus buvęs, o dabar netekai viso, nei kito.

— Ar nebėra, pone, jau jokios pagalbos?

— Ne, nėra, ir tavo dvarą, kaip ir duonos pas mane netrūksta. Būsi sotus ir rūpesčių neturėsi.

— Ir taip, ponel Ir aš noriu auginti grūdą ir gyvulį ir jausti, kad jie yra mano... Aš noriu dirbti savo žemę ir užuosti jos kvapą. Nežinau, ar ponas supranti, bet aš noriu...

— Taip, aš žinau, kad tu norėtum mano dvare sėdėti, bet nieko, žmogeli, iš to neišeis. Nė negalvok apie kokias nors žemės.

— Bet, pone, aš teisybės ieškosiu!

— Kaip sau žinais. Teisybės tau nepavydžiu, tik mano žemėmis, seni, tai jau nesigundyk.

Ir vėl nuėjo ponas smagiai švilpaudamas, įmantriu botagėliu pasišmaukštuodamas, o Viskanta pasiliko pagal samanotą kriaušę bestovis. Jis pasijuto apipilėtas ir be duonos kąsnio. Jam suspaudė širdį, ir ašaros, tyrusios tiesus mėlėtilpo. Jos ritėsi žemyn, dideliais lašais krito ant sausos žemės ir nyko, palikdamos tik tamsius rutulėlius...

Kitą rytą Viskanta išsirengė į miestą. Užėjo pas vieną teisybės saugotoją ir išpasakojo savo reikalą. Šis pagalvojo, užsirietė ir paskė:

— Matai, tėvai, aš nepatarčiau. Jis turtingas ir mokytas, o ką tu turi ir ką gali. Su juo bestybylinėdamas ir to paties nebeteksi. Verčiau eik ir darykę, kaip jis nori.

Bet Viskanta ne tam į kelionę išsirengė, kad su kuo grįžtų. Jis pasitikėjo į dar didesnės teisybės saugotojo duris. Šis buvo labai malonus, bet, išklausęs senelio skundo, suraukė kaktą ir pasakė:

— Nežinai, seni, ko nori. Juk mūsų valstybė nėra teisingesnio žmogaus už jį. Jį pats karalius apdovanojo. Verčiau prikask liežuvį ir tylėk, nes viso byla gali pasiekti karalių, ir tada tikrai negerai baigsis.

Viskanta nebežinojo kur beeiti. Jis dairėsi po miestą ir pasipasakojo vienam kitam tokiam pat vargšui, kaip ir jis pats. Iš jų sužinojo, kad kitam mieste yra didėlis teisybės saugotojas, daug didesnis už tuodu abu, ir dar labai geras. Po kelių dienų vargingo kelio išdėstė ir tam savo reikalą.

— Man taves labai gaila, — pasakė teisingasis ponas, — bet gerian būtum padaręs, nesipykęs su savo kaimynu. Būtum padaręs, kaip jis norėjo...

— Bet aš to negalėjau.

— Suprantu, suprantu, žmogeli, bet būtum gerian padaręs. Kad ir būtum netekęs, ką taip branginai, bet būtum nors sotus buvęs, o dabar netekai viso, nei kito.

— Ar nebėra, pone, jau jokios pagalbos?

su žirdgėla paklausė Viskanta.

— Būti gal ir būtų, bet mataj, — čia garbingasis ponas apsižvalgė, lyg norėdamas įsitikinti, ar nieko daugiau nėra, ir tyliai pridūrė: — jis didėlėje karaliaus malonėje, todėl ką jis daro, turi būti teisinga. Jeigu mes pasirūpintumėm ir užlinti, tai ašyra paliutumėm kalti... Grįžk, žmogeli, ir susitaikink. Ar aišku?

Taip, Viskantai visiškai pasidarė aišku, kad teisybės ieškoti nebeverta. Jis visiškai nusiminė ir vos bepavikdamas kojas išėjo už durų. O kojos taip gėlė ir širdį nevilties nežmoniškai griaužė, jog už durų radęs suoleli prisėdo, kad nors kojos truputėlį salstelėtų. Čia tuoj atsirado su aukšnėm sagom ponas ir paklausė:

— Ar su svarbiais reikalais?

— Teisybę norėjau rasti, — atsakė žmogelis.

— Teisybę? Rado jis ko ieškotil — ir garsiai nusijuokė.

Viskanta su nustebimu žiūrėjo į smagų saguoto pono veidą ir negalėjo suprasti, ko jis dabar juoku plyšta, o saguotasis dar pridėjo.

— Teisybės? Ar tu nežinai, kad teisybė seniai jau mirė. Numarino ją, žmogeli, numarino, palaidojo, net ir paskambinti užmirė.

Paskė ir garsiai kvatodamasis nuėjo tolyn. Viskanta valandėlę sėdėjo vienas tyloje paskendęs, paskum jo smegenis nuvisėtė kaip žaibas aiski mintis. Jis pakilo ir pasileido į namų pusę. Ir grįžęs jis sužinėjo savo trobelę palaidotinėjo kelio sutinusių šonų. bet pasako tiesiai į dvarą. Pamatęs pirmą tarną, paskė:

— Pasakyk ponui, kad atėjau savo žemės parduoti.

Tarnas nuėjo, ir netrukus Viskantą pakvietė į gražų kambarį, kuriame jį pasitiko pats ponas. Juodu greit sutarė, ir temstant žmogelis išėjo iš rūmų su šimtu sidabro pinigėlių dulkinoj kišenėj, kaip per tvorą šmetamas su visom šaknim išrautas varnalėšas. Išleisdamas ponas dar pasakė:

— Neskubėk niekur. Darbo ir duonos mano dvare yra. Kurie man buvo geri, aš nė vieno neatstumiu. Kai išbarstyai pinigus, jeigu dar galėsi dirbti, sugrįžk.

Bet Viskanta nieko nebeatsakė. Jis atsuko nugara ir dvarui ir tėviškės lūkstai su kuprota kriaušė ir išėjo į didįjį krašto miestą, pilną aukso ir sidabro, pilną gražių rūmų, ir nuostabių bažnyčių su garsiai skambančiais varpais, — jis išėjo į tą miestą, kuriame pats karalius gyveno.

Ilgos kopstės ant kalno, po kurio koju gulėjo visas miestas, Viskanta valandėlę apstulbo, širdy pajuto baimę, prieš nuostabią žmonės juodu skubėjo už miesto į kalnus, kur tikėjosi rasti saugią slėptuvę.

Niekas į juodu neatkreipė dėmesio, ir po keliolikos minučių abu pasijuto saugūs, kai siauru takučiu susivingiavo į aukšto kalno slaitą, kurio apačioj buvo miestas, o tolyn ėjo olos, bruzgynai ir miškai. Čia juodu susėjo ir valandėlę žiūrėjo į miestą ir klausė varpų gaudimo. Tik vienu kartu karalius bakstelėjo alkūne ir parodė akimis į šoną. Ir čia jie ne vieni buvo. Netoliese ant akmens sėdėjo žmogus ir žiūrėjo į miestą. Varpai palengva šmėlitė, o žmogelis žypsojosi. Jis vieškai neatrodė pavojingas, ar ką žinas apie miesto lyvkius.

— Tamsta, matyt, ne iš miesto, — pražnekino karaliaus tarnas.

— O ne, aš iš toli. — atsakė Viskanta. — Bet man pasiekė. Dabar nors teisybė rami gelės būti.

— Teisybė?

— O kaip gi? Kada jau ji numirė ir niekas nepaskambino...

Ir Viskanta viską iš širdies išpasakojo.

Karalius klausė susimąstęs. Kai Viskanta baigė, jis tiktai vaikštelėjo nepasakęs tylu. Paskum karalius paklausė:

— Ką manai dabar veikti?

— Dabar? Kol sveikos rankos, dabar man tėviškė visur.

— O jei aš siūtum pas mane aš didėli darbą turiu? — paklausė karalius.

— Geral. Man dabar vieškai vistiek...

— Ne, ne vistiek. Aš noriu, kad man padėtum teisybę prikelti.

Viskanta nustebęs pažiūrėjo į karalių, kaip į beprotį, o tas skubinosi pridurti:

— Ne, ne, aš ne beprotis, aš tik noriu teisybę prikelti, ir jeigu tu man padėtum... Aš gi esu tos šalies karalius.

Ir jis vieškai atvirai išpasakojo.

— Tu karalius? — nustebo iškiausęs Viskanta. — Ir tu bėgi.

— O ne! Aš nebėgėsiu! Mes dabar grįšime į miestą, ir tave padarysiu savo dešiniąja ranka.

— Bet, karaliau, tai būtų vel neteisybė, — valandėlę pagalvojęs pasakė Viskanta. — Jeigu tu tikrai esi karalius ir nori teisybę prikelti, tai grįžk į savo sostą ir padaryk, kad aš galėčiau prie savo žemės grįžti. Ir ne tik aš, bet ir visi kiti, kurie nuskriaptsi kenčia!

Karalius nuleido galvą ir susimąstė. Jis nebėžinojo, ar beturės ėjau atstatyti tai, ką taip nesunku buvo sugriauti...

JURGIS JANKUS

KARO EIGA FRONTUOSE

RYTŲ FRONTAS

Vengrijoje vyko atkakliūs ir kieti gynimosi mūšiai prieš besiveržiančias bolševikų šarvuočių ir motorizuotų dalinių pajėgas. Ją pagrindinės jėgos buvo sustabdytos ar užskiestos i pietus nuo Dunojaus ant Mareral kanalo i pietvakarius nuo Papa ir prie Raab ištakos. Į vakarus nuo Leba persikėlę į dešinįjį šlėptė prietilčius per Gran upę.

Slovakijoj Neusohl srityje vyko kieti gynimosi mūšiai su puolančiais į šiaurę sovietais.

Silezijoje bolševikams nepavyko prasilaužti link Maehrisch Ostrau (Moravska Ostrava), kur jie vykdė puolimus iš vakarinės Sorau srities. Dar toliau į šiaurės vakarus bolševikų puolimai sugniužo prie Stirenlen. Breslau ir Glogau įgulos ir toliau atkakliai ginasi prieš besiveržiančius bolševikus.

Bolševikų puolimai prie Kuestrin sugniužo vokiečių karių ugnyje.

Bolševikų laiai stiprių jėgų atkakliūs puolimai Gotenhafen, Danzig ir Trischenhal srityse ir toliau atmušami, nepaprastu vokiečių karių drąsumo dėka. Žemės gynėjus visą laiką remia nepaprastai taikli ir stipri laivyno artilerijos ugnis.

Kuršo pritilčio gynėjai ir toliau atmušė visus bolševikų puolimus, pasiekdami visišką gynybos laimėjimą.

VAKARŲ FRONTAS

Kovo 23 dieną anglų ir amerikiečių pajėgos Rajno žemupyje tarp Reos ir Wesel pradėjo naują lauktą puolimą. Savo tikslui pasiekti jie panaudojo stiprius oro desantus, nuleisdami juos vokiečių gynybos fronto užnugaryje. Šios priešo desantinės pajėgos turėjo žymių nuostolių. Puolančios per Reinę toliau į rytus žemyno jėgos dėl vokiečių nepaprasto atkakliūmo vietomis teperžengė Emerich Wesel geležinkelio linią. Į rytus nuo Wesel priešui pavyko sudaryti stipresnį prietilį. Priešo mėginimai persikelti per Reiną prie Duesseldorf ir į šiaurę nuo Koeln neturėjo sėkmės.

Iš į rytus nuo Remagen esančio prietilčio puolančios priešo jėgos Westerwald srityje pasiekė Altenkirch, o kitos — puola abipus autostrados Limburg kryptimi. Priešui pavyko sudaryti keletą prietilčių tarp Niederlandstein ir Coeup am Rhein.

Puolančios šiaurės amerikiečių pajėgos iš Oppenheim prietilčio pasiekė sritį į pietų rytus nuo Frankfurt a. Main. Kovo 26 d. Frankfurte vyko gatvių mūšiai. Amerikiečiai, puldami dar toliau į pietų rytus, užėmė Offenbach miestą, o kitos jėgos, praėjusios Aschaffenburg, pasistūmėjo dar toliau į rytus, pereidamos Main upę.

Į šiaurę nuo Mannheim vyksta sunkūs gynimosi mūšiai su persikėlusiomis per Reiną amerikiečių pajėgomis.

ITALIJOS FRONTAS

Šiame fronte ir toliau tebevyko žvalgomųjų dalinių veikla prie Montesi ir į pietus nuo Immole.

JURŲ KARAS

Vyr. kariuomenės pranešimuose iš kovo 23 ir 27 d. d. kalbama apie 8 laivų, 58.000 BRT nuskandinimą ir 3 laivų, 23.000 BRT torpedavimą. Iš jų 6 laivai nuskandinti iš į Murmanską plaukusios laivų vilkstinės.

ORO KARAS

Anglų ir amerikiečių teroriniai bombonešiai, tęsdami savo įskridimus, puolė daugelį vietovių šiaurės vakarų, pietvakarių, vakarų, vidurio ir pietų Vokietijoje, ir tarpe Hildesheim, Willach, Padeebrn, Hannover, Muenster, Osnabrueck, Wien, Eger, Prag, Plauen ir Reicho sostinę.

Paruošė A. B.

MŪSŲ Gyvenimas

IŠ TOLIMO ŠIAURĖS KRAŠTO

Kultūrinis gyvenimas mūsų batalione, kuriame yra daugiau kaip šimtas lietuvių karių, gyvas. Vyrai suorganizavo chorą ir jau keletą kartų pasirodė drauge su vokiečių kariai „marguose vakruose", o vieną vakarą ir atskirai. Globos Karininko ir bataliono vado dėka yra įkrėptinta keletas muzikos instrumentų, kurie dalinio vyrams padeda pajvairinti niūrius, nuobodžius ir ilgus šiaurės vakarus.

Švenčių proga buvo išleistas jumoristinio turinio laikraštukas „Pašvaistė", is vietos karių gyvenimo. Laikraštukas bus ir toliau leidžiamas. Jau rengiama medžiaga antrajam numeriui. Laikraštukas spausdinamas mašinėle, iliustruojamas vieno karo — buvusio mokytojo.

Globos Karininkas nuolat pasikalba su kariais, drausmės, draugiškumo ir kt. klausimais.

Dusyk į savaitę kariai turi vokiečių kalbos pamokas.

Kariai ypač dėkingi už „Karį", kuri visuomet su įdomumu skaito. Tik gaila, kad jis mus dėl didelio nuotolio (3000 km) labai vėlai tepasiekia.

Vyrams trūksta lietuviškų knygų. Viena, antra knyga, kuri buvo dar atsivežta iš Lietuvos, kiekvieno net po 2—3 sykius perskaityta.

Kuopose yra bibliotekos, kurių knygomis naudojasi moką vokiškai skaityti.

Karys Žalys Bronius

IŠ SAULĖTOS ADRIJOS PADANGĖS

Tarp aukštų kalnų, nepertoliausia nuo Adrijos jūros, budi taip pat keliolika lietuvių. Nepersieniuosi į mūsų dalinį vėl atvyko būrelis lietuvių, daugiausia buvusieji paskutiniu laiku Rytuose. Tad dabar dalinyje yra nemažas būrys lietuvių, iš įvairių Lietuvos vietų. Beveik visi yra jau seni kariai, daugiausia iš viešosios policijos ir LAD. batalionų.

Nuolat gyvename viename atsparos punkte. Mums čia begyvenant tenka pamatyti gana gražių gamtovaizdžių, kokių, būdami Lietuvoje, nematėme ir nesitikėjome matyti.

Gyvenimu skųstis negalima, kad ir būname toli nuo Tėvynės. Esame pakankamai viskuo aprūpinti. Neseniai gavome keletą naujų lietuviškų laikraščių „Lietuvius" ir „Karį". Tiek laiko nematę spausdinto žodžio, net akyse šviesiau padarė, kai į rankas paėmėm lietuvišką laikraštį. Neliko neperskaityta nė viena, kad ir mažiausia žinutė. Tiek ilgai negavę laikraščio, jį paėmę į rankas, laikome lyg kokią šventenybę. Atrodo, kad turime kažką nepaprasto, kažką brangesnio už auksą, ir, aišku, toks lietuviškas laikraštis, perskaičius, nebus nuloskitas į šalį, bet saugojamas kaip brangiausias turtas. Mes visi geidžiame, kad lietuviški laikraščiai mus dažniau lankytų.

J. Bagdonas

PRIE NAUJŲ GINKLŲ

Neseniai vienas lietuvių karo aviacijos talkininkų dalinys perkeltas prie naujo ginklo. Palikę miglavimo tarnybos įrankius mūsų vyrai jau mikliai valdo priešlėktuvinius pabūkius. Apmokymas dar baigtas ir vyrai orinio puolimo metu atlieka šaudymo pratimus.

Rytuose kovų užgrūdintiems mūsų vyrams, kurių būtinas taisinis ir vaizdžiamųjų ženklai, šis naujas ginklas, atrodo, labiau patinka, negu miglavimo darbas. Netrukus dalinys vyks į paskyrimo vietą.

Orinio puolimo metu 1945.3.9 žuvo aviacijos talkininkė

Kasbaraitė Ada

Tebūnie Tau lengva svečioji žemė.

Aviacijos talkininkės

MARIJOS GIESMĖ

H. mieste vėl susispietė didesnis lietuvių karo aviacijos talkininkų būrys. Vietos gyventojams lietuviai kariai pažįstami iš mūsų gražių ir skambių dainų.

Bažnyčioje giedamos mūsų giesmės „Marija, Marija" ir kt., tikintiesiems daro gilų įspūdį. Marijos giesme labai susižavėjo vietos kunigas (vokietis). Jis net paprašė tos giesmės giedų. Nor ir sunku buvo, tačiau pavyko gaidas paruošti. Dabar, po pamaldų, mums giedant „Marija, Marija" visuomet varganąs pritaria vietos klebonas.

SPECIALI „PAVASARIO BALSŲ" LAIDA KARIAMS

„Kario" redakcija, norėdama paminėti Vasario 16-tosios sukaktį, šių metų pradžioje buvo parengusi spaudai gausiai iliustruotą leidinį „Tėvynės Varpai". Visa medžiaga žuvo spausdintuvėje, karinių veiksmų paliesta. Tada redakcijos dėmesį patraukė Maironio „Pavasario Balsai", prie kurių ir buvo apsistota. Šio didžiojo Lietuvos Prisikėlimo Pranašo ir Dainiaus kūryba nemažiau gaivinanti, pranašinga ir aktuali yra ir šiandien.

Lietuvių karo korespondentų parengtoji (iš VIII-sios laidos) speciali „Pavasario Balsų" laida kariams jau yra spaudoje, ir dedamos pastangos kuo greičiausiai ją išleisti. Šioje kišeninio formato laidoje telpa visi VIII-sios laidos eilėraščiai, tik be beladžių, satyrų ir vertimų. Talpa — apie 180 psl.

IŠSIŲSTAS KARIO KALENDORIUS

Visiems globos karininkams ir daliniams, prasiusiems raštu Kario kalendorių, pastarieji jiems visiems jau yra išsiųsti lauko paštu. Kas dar norėtų gauti kalendorių, prašoma rašyti „Kario" redakcijai.

PARDUOTUVĖJE

— Ar negalėčiau gražinti tą žiedą, kurį vakar pas jus nupirkau?

— Ar jis poniai nepatinka?

— Žiedas patiko, bet aš jam nepatikau.

„SKAITO" LAIKRAŠTĮ

Kavinėje sėdi pilietis ir nervuojasi: visi laikraščiai užimti. Pagaliau jis pastebi, kad kažkoks žmogus girkšnoja kavą, prisėdęs laikraštį. Pilietis mandagiai nusilenkia nepažįstamajam ir sako:

— Atleiskite, kad kliudau. Norėjau paklausti, ar tamsta skaitai tą laikraštį, ant kurio sėdi?

SPAUDOS APŽVALGA

(Iš „Lietuvių" ir „Thuer. Zeitung")

„BOLŠEVIZMAS NĖRA DEMOKRATIJA",

rašo amerikiečių žurnalas „New York Journal", ir pabrėžia, kad bolševikinis tvanas dabar užtvindo Europą, o vėliau galįs skverbtis ir dar toliau, nes ir vandenynai jam ne kliūtis. Dauguma amerikiečių neturį jokio supratimo, kokie pavojai jiems bus po šito karo, jei jis baigsis taip, kaip norė Rooseveltas.

TAI RINKIMAI PABALTIJO PAVYZDŽIU

Švedų laikraščiai rašo apie tariamuosius Suomijos parlamento rinkimus. „Svenska Morgenbladet" pastebi, kad jei tokiu būdu „kuriama demokratija", tai kas beturi iš tos demokratijos likti? Esą visai aišku, kad Suomijos rinkimai vyksta ne pagal suomių tautos valią. Ir kiti užsienio spaudos organai abejoja, kad rinkimai galėtų atvaizduoti tikrą suomių tautos valią, jei už visos tos ceremonijos slypi Maskvos smurto grėsmė. Rinkimų duomenų laukiama tik apie kovo 20 d.

KAIP ATRODO ATVADUOTOSE SRITYSE

Spaudos atstovams buvo progos aplankyti tas Silezijos sritis, kurias vokiečiai savo sėkmingais priešpuoliais vėl atvadavo. Laubano mieste vaizdas baisus, ne tik dėl žiaurumų, kurių padėsė bolševikinai banditai visur apsčiai paliko. Spaudos atstovai apsilankė viename vienuolyne, kurio įnamas vienuoles bolševikai išniekino nuo jauniausios iki seniausios. Išprievartautų vienuolių dalis buvo nužudytos, dalis pagrobtos, ir išgabentos. Vienuolyne buvo prisiglaudusios ir moterys nevienuolės, kurias bolševikai taip pat išprievartavo ir paskiau nužudė. Visas vienuolynas bolševikų šlykščiausiai priterštas. Aplinkiniuose kaimuose bolševikai susigaudė moteris ir jas vyrų ir vaikų akivaizdoje išprievartavo. Tokių ir panašių vaizdų apstu visose iš bolševikų atgautose srityse.

Kad sovietų žiaurumai atliekami sistemingai, o ne atsitiktinai, matyti iš vieno neseniai į nelaisvę patekusio sovietų kario pareiškimo, pagal kurį to sovietų pulko politrukas žydas išleidęs įsakymą, kad sovietų kariai užimtose srityse su gyventojais gali daryti, ką nori. Jei gyventojai priešintųsi galima juos čia pat nušauti. Kariams leista grobti, kas patinka. Praktikoje bolševikai taip ir elgiasi. Jų sistemą visur ta pati: žudytį, prievartauti, grobti.

AMERIKIEČIAI VAKARŲ FRONTE MOKOSI RUSŲ KALBĄ

Amerikiečių kariai Vakarų fronte supažindinami su rusų kalbos pagrindais. Amerikiečių karių armijos laikraštis „Stars and Stripes" tuo reikalu talpina kasdien po vieną pamoką.

DAUGIAU ŠVIESOS Į SOVIETŲ PATAMSIUS

Bolševikų geležinė uždanga, kuria jie atskyrė nuo pasaulio Pabaltijo kraštus, Lenkiją ir pietų rytų Europą, pradėda smarkiai įaudinti anglus. „Daily Mail" ir „Manchester Guardian" visiškai atviral prabilo reikalaudami tą aptemdinimą kuo greičiausiai pašalinti. Esą, Rumunija ir kiti sovietų „išlaisvintieji" kraštai visiškai yra izoliuoti nuo Vakarų. Atėjęs aukščiausias laikas atidaryti visas duris ir langus. Esą neleistina, kad visa Rytų Europa būtų pavesta savo ritšies rezervatu, į kurį niekas kitas negalėtų kojos įkelti.

TASSO KORESPONDENTAMS NELEIDO VYKTI Į VAKARŲ FRONTĄ

Du sovietų telegramų agentūros Tasso korespondentai norėjo vykti į Vakarų frontą, tačiau anglų amerikiečių vadovybės jiems buvo mandagiai ir kartu energingai atsakyta, kad tatai nebus galima, kadangi perdaug korespondentų tame fronte jau esama. „News Chronicle" ironiškai pastebi, kad dabar ir bolševikų „kolegos" gaus supratimą, kaip jaučiasi santarvinnkų korespondentai, kuriems Maskva visiškai neleidžia vykti į Rytų frontą.

PUOLA ŠVEDŲ SPAUDĄ

Maskvos „Pravda" ir „Izvestija" pastaruoju metu smarkiau užsipuolė tam tikrą švedų spaudos dalį. Esą, kai kurie švedų laikraščiai imą rašyti taip, kaip nepriderėtų „draugingam kaimynui". Švedų laikraščiai į tai nurodo, kad tai esą tik reakcija į sovietų laikysenę. Ne viskas, girdi, kas „Pravdoje" spausdinama, esą tiesa ir ne viskas „Izvestijoje" esą nauja.

MASKVOS NORAI

„Pravda" vedamajame, kuris buvo perskaitytas per sovietų radiją, smarkiai puola „draugingasias" valstybes, pareiškdama, kad tik Bulgarijoje „fašistinių išgamų naikinimas ryžtingai pamitas į rankas", kur mirti nuteisti 3 buvę regentai, 22 ministeriai ir 68 parlamento atstovai. Dėl Prancūzijos nepatenkinta „Pravda" rašo: „tik" 1200 mirties sprendimų, dėl Belgijos — ji nesiskubinanti vykdyti sprendimus, Rumunijoje „tik" 65 apkaltintieji, Italijoje „nusikaltėliai fašistiniai piktadariai" net į valdžios įstaigas įsileisti!

BOLŠEVIKAI DEPORTAVO VISĄ MIESTĄ

Baisius dalykus pasakoja iš bolševikų išvaduoto Strigau miesto šilke keli gyventojai ir tą miestą išvadavę kareiviai. Viskas išplėšta, sunaikinta, suteršta, daug nužudytų suaugusių ir vaikų lavonų. Visi kiti Strigau gyventojai — per 20.000 žmonių — ištremti į nežinią. Pirma

BOLŠEVIKAI SUOMIJOJE KURSTO STREIKUS

Stengdamiesi priversti vyriausybę vykdyti bolševikinius užsimojimus, bolševikai pastaruoju metu įvairiose ūkio srityse sukurs streikus.

Šis „Kario" nr. yra dvigubas. Kitas nr. išeis po dviejų savaičių.

L/0908

Gyvenimas eina toliau

Iš aviacijos talkininkių gyvenimo

— Mergyt, mergyt, ką pasakytų tavo mama, jei pamatytų tave su cigarete.

— Ach, aš ir pati geriu gailu mama būti. Kas keitas, jeigu tu dar neturi dvidešimt penkerių metų ir negauni cigaretių. Rūkytum ir tu, jei turėtum.

Nežymiai padažytos lūpos paleidžia elegantišką dūmų kamuolėlį.

— Baisaus žia daiktas. Po šešių metų ir aš galėsiu rūkyt.

— Kvailut, po šešių metų karas jau bus pasibaigęs. Mes grįšime į tyvynę ir tada... ir kis bus tada, mergina nebesuranda žodžių.

Cigaretė. Štai kas privertia merginas išduoti savo metų skaičių. Dažna sutiktų prie savo trumpo amžiaus dar penketa metų primesti. Ką gi, keičiasi laikai, keičiasi papročai.

— — — — — — — — — — — —

— Zita, Zita, ar jau miegi?

Viršutinėje lovoje tylu.

— Zituke!

— Ko nori? — mieguistas balsas, strodo, grįžta iš pusiaukelės į sapnų karalią.

— Nieko. Norėjau paplepėti.

Tu žinai, namie aš ilgai neužmigdavau ir lovoje skaitydavau knygas. Ir jeigu knyga būdavo įdomi, tai praskaitydavau iki ryto. Baisiai kniedėdavo sužinoti, kuo baigsis.

— O man labai nepatikdavo bolga pabaiga, todėl pirmiausia paskaitydavau kuo baigsis, ir jeigu pabaigoje nebūdavo vestuvių, tokios knygos visiškai neskaitydavau. Baisiai nemėgstu lavonų. Na, bet gana. Miegok. Rytoj reikės anksti keltis.

— Ne, aš rytoj keliuosi dešimtą valandą. Iki dvyliktos spėsiu susitvarkyti. Paskui ateis Donas ir mes plauksime garlaiviu į Kačerginę.

— Kas tas Donas?

— Na, žinai tas artistas. Jis taip puikiai deklamuoja.

— O aš maniau, kad tai šunuko vardas. Mano dėdė turėjo tokį kudlotą mopsiuką. Jis vadinosi irgi Donas.

— Zita, supyksiu. Mano Donatas yra puikus berniukas, bet ne mopsas. Klausyk tolau. Bus daug berniokų. Nueisime į pušynėlį ant kalnelio. Algirdas atvež skordioną. Pašoksiu.

— Tik tiesą ten nebus.

— Jeigu nori ir tu gali važiuoti, tik nepaviliok man Dono!

— Nekliedėk. Geriau miegok.

— Kelnes prosiji?

— Seniai jau po paklode.

— Labanakt. Kai sapnuosi Kačerginę, susapnuok ir mane.

— La... b...

Brakšteli medinė lova. „Stubėje" tyla. Kažkuriam kampe šveliniai kraiksa.

— Pilnas Panerys žibučių... — atklysta balsas iš sapnų žemės.

— — — — — — — — — — — —

Kieme stovi aviacijos talkininkė. Pilkas munduras, stropiai suprosytos kelnės, šviesūs marškiniai. Jos stovėsenoje kažkas tvirtesnio. Jausiu daug karisko pasitikėjimo savim. Juk ji — karys.

— Dovanokite, panele, — jaučiu, kad šis kreipinys ne visai tinka šiam žaviam kariui, bet gyvenimas eina sparčiau, nei kalami nauji vardai, — kaip jums patinka, leiskite vyrai valktos susikišę rankas į kelnių kišenes?

— Biauru. Negaliu žiūrėti. Kai pamatydavau kurį berniokų laikantį rankas kišenėje, jis nustodavo pusės mano simpatijų.

— O kur jūsų rankos?

Merginos veidai nurausta. Tikrai ji tik dabar pastebi, kad jos rankos gilioj kišenėse.

— Ach, bet kur tas rankas dėti?

— O kai dėvėjote sijonuką?

— Tada. Na, tikrai, kur aš dėdavau rankas tada?

Ji rimtai susimąsto.

— — — — — — — — — — — —

Iš ligoninės grįžo dvi mergaitės. Vienos kakta užlipinta dideliu tvarsčio gabalu.

Svarbiausias klausimas: ar palikis žymė?

Mergaitės griebiasi šukų ir tuojau ima bandyti naujas šukuosenas.

— Siandien turiu tau staigmeną, — sako man aviacijos talkininkė. Ji padaro ilgoką pauzą. Matyt, tam, kad sukeltų mano smalsumą. — Esu pakviesta kukuliams. Įsivaizduok, lietuviškiems kukuliams.

Aš tikrai nustebu.

— Jeigu būsi geras, pasiimsiu tave kartu. Bet čia dar ne viskas. Mes aplankysime vieną juną šeimynėlę. Dar pereitą savaitę jie buvo du atskiri kariai, o šiandien sudaro vieną šeimą.

Aš vėl nustebu.

— Taip, taip. Jis yra aviacijos talkininkas, o ji aviacijos talkininkė.

— Tikra aviacinė šeima. O vaikai?

— Na, na, dar pernelyg anksti. Palauk, tuoj ateis jaunasis šeimos galva ir galėsime kartu keliauti.

Bet likimas mėgsta piktus šposus.

Šeimos galva nepasirodo. Draugas pranešė, kad jis už kažką pasodintas į „bunkerį". Per penkias paras jis galės nekliudomas svajoti apie savo jauną žmonelę.

Mes einame ilgą kelią lietuviškų kukulių ir tariamės kaip reikės pranešti jaunai žmonai, ką veikia jos vyras. Tikrai nemaloni pareiga, bet mes tikimės, kad ji supras, jog kariškame gyvenime visko būva ir visko reikia. Juk ji ir pati karys.

Mes ilgai kalbame apsukui, kol pagaliau pasakome tiesą.

Ir kareiviška širdis neišlaiko. Akys prisipildo ašarų. Juk ji vis dėlto — mergina.

O lietuviškų kukulių, paganinti malonios žemaitės, buvo tikrai puikūs.

— — — — — — — — — — — —

Ada! Ada! Kodėl tas nelemtas likimas turėjo tave išplėšti iš mūsų tarpo. Tu žuvai, kaip ir daug kitų. Tu atidavei brangiausią auką savo Tėvynei.

Mes padėjome vainiką su lietuviškom tripsalvėm ant tavo kapo ir palikom tave greta kitų likimo draugių.

Neišlamės ant tavo kapo tėviškės berželiai ir nežydės baltos naršaitėlės.

Ir kai praeis negandai, praūš nelaimės, mes vėl grįšime į tėvišką, o tu liksi čia, svečiojo šalyje ir negalėsi džiaugtis su mumis. Bet mes nunešime tavo brangų atminimą, mieloji Ada, savo širdyse ir pasakysime tėviškei, kad tu ją mylėjai, tu jos ilgėjais ir dėl jos geresnės buities pasiaukojai.

Ak, Ada, tu buvai linksma gera mergaitė. Tu buvai gyvenimui, gyvenimas buvo tau. Šiandien tavęs nebėra. O mes vėl einame savo pareigas, vėl dirbame ir kovojame. Tavęs nėra, o gyvenimas eina toliau.

Andrius Valiauga